

PRZYCZYNIAC SIĘ (184) *vb impf*

się (109), się (75).

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

inf przyczyniać się (31). \diamond *praes 1 sg* przyczyniam się (6). \diamond *3 sg* przyczynia się (48). \diamond *1 pl* przyczyniamy się (1). \diamond *2 pl* przyczyniacie się (1). \diamond *3 pl* przyczyniają się (15). \diamond *praet 1 sg m -m* się przyczyniał (1). \diamond *2 sg m -ś* się przyczyniał (2). \diamond *3 sg m* przyczyniał się (14). *f* przyczyniała się (5). *n* przyczyniało się (1). \diamond *2 pl m pers* przyczynialiście się (1). \diamond *3 pl m pers* przyczyniali się (9). \diamond *fut 1 sg m* będę się przyczyniał (1). \diamond *3 sg m* będzie się przyczyniał (1). \diamond *2 pl m pers* przyczyniacie się będziecie (1). \diamond *imp 2 sg* przyczyniaj się (6). \diamond *3 pl* niechaj się przyczyniają (1). \diamond *con 2 sg m* byś się przyczyniał (1). \diamond *3 sg m* by się przyczyniał (15). *f* by się przyczyniała (2). *n* by się przyczyniało (2). \diamond *2 pl m pers* byście się przyczyniali (1). \diamond *3 pl m pers* by się przyczyniali (5). \diamond *part praes act* przyczyniając się (13).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVI(XVII) – XVII w. s.v. przyczynić.

1. Zwiększać się, pojawiać się w większej ilości lub z większą intensywnością [bezpodmiotowo; w tym: przyczyniało się czego (8)] (9) :

a. O wielkościach mierzalnych (wielkości i ilości) (3) :

α. O ilości (2) :

αα. O ludziach (1) :

Fraza: »liczbą się przyczynia« (1): Ożywiay dobrotliwy Pánie/ pobożność Kátholicką: áby zá czáłow nálfych/ y liczbą/ y wyflugá ludu fię twego wiernego przyczyniało *SkarKazSej* 688b.

ββ. O dobrach materialnych (1) : Albo ony niepotrzebne kielifzki/ świeczniczki/ krzyżyczki/ ktorých leżą pełne kąty/ czekáiąc pogáńfkich rąk/ áby fię w nich rofkochály á opłokály. [...] Aby fię to w pópolity fkarb obrociło/ á ktemu fię fład inąd przyczyniało. *RejZwierc* 186v.

β. O terytorium (1) :

Szereg: »przyczyniać się, przysadzać« (1): Czynszow Rzemieślnych tego łacwie doyrzeć: wízakoż tego przybywa/ gdy fię też miálfeczká przyczynia/ przyfádzá *GostGosp* 142.

b. O zjawiskach niemierzalnych (6) :

α. O zjawiskach fizycznych (1) :

Fraza: »więcej się przyczynia« (1): Tem też obyczaiem fmak cirpki fprawuie ięzik ku odtworzeniu w nim porow aby y fmak rzeczy fłodkiew tim więcej przechodził, przeto fię tam więcej fłodkofci przyczynia w ten czas. *GlabGad* I6.

β. O zjawiskach psychicznych i społecznych (5) : Bo dar Boży vprzedzá vczynki/ áczkolwiek zá roftácmi ná nim vczynkami dárow fię też Bożych przyczynia *SkarŻyw* 212; *GórnRozm* C4.

przyczyniać się komu (3): Gdy widziál Marzábán ifz nic nie wygrawał/ á ćierpliwości fię męczennikowi przyczyniało: przefłác onego bićia rofkazał *SkarŻyw* 75. *Cf przyczyniać się komu z czego, Fraza.*

przyczyniać się komu z czego (1): V nas v ludzi rozumienie nie wízytko iefł záraz áni zupełne: ále pomálu go y pó trofze przybywa: y mądrosći nam fię przyczynia/ z náuki/ rozczytánia y doświádczenia. *SkarKaz* 484b.

Fraza: »[komu] więcej się przyczynia« (1): Bo im się grzech w wiernych Bożych więcej rozmnaża: tym się Poganiństwu więcej siły na kościół Boży przyczynia *SkarŻyw* 558.

2. *Prosić o coś dla kogoś, wstawiać się za kims; interpellare* *Mącz, PolAnt, Vulg; deprecari* *PolAnt, Mącz, Cn; intercedere, supplicare* *Mącz, Cn; accurare, precari* *Mącz; operam a. studium interponere, orare, postulare* *Cn* (157) :

a. *Prosić o łaskę [w tym: za kim (114)] (156)* : *BierEz* D3; tego młodzieńca/ za który^m się tako pilnie przyczyniacie chęć rad przijąć *ForCnR* B4v; *KlerWes* Av; Bowiem to iest rzecz prawdziwa iż wielekroć ona łama [województwa Katarzyna] szukała tych którymby dobrze czynić mogła/ tak przyczyniac [!] się za wciśnionymi iako wlpomagając niedoścataczne *WróbŻółtGlab* A2v; Kthorzi [posłowie węgierscy] kyedy banda czyą profzily aby ym pomagal thedy ym tho obyeczwy awsakofch ynaczy się nyepzyczynay yedno yakoczielzmy napiófalý *LibLeg* 7/104v, 11/71, 138v; Potem wniedoścataku wody przed się nárzekáli [Izraelici] śsemrać o bogu swoiem/ tak iż iuz byli y Moyześfá wzruřfili iż się nieprzyczyniał zániami. *RejPs* 158, 105v; A Chrístus się prziczynia zanamy gdi fkrewkofcy zgrzeřzimy *SeklKat* V3v, O4v [2 r.]; *RejKup* Bb; *LubPs* Z3v; Theż Niewiáftá Sędziem być niemoże: Abowiem niewiáfty od wřelkich vrzędow Mieyfkich/ łą odłázzone/ przeto ná łobie żadnego przełóżeńřtwá mieć nie mogą/ áni żedáć/ áni sye zá kim przyczyniac/ áni przez sye řprawowáć/ áni rzecznickými być. *GroicPorz* b3; A ia tobie vkażę/ kthorymi się flowy Kryřtus Syn Boży przyřzynia zá námi *KrowObr* 212v, 155, 170, 181v, 210v, 213 [2 r.] (10); *BibRadz Ier* 7/16; *BielKron* 145v, 223v, 429v; *GrzegRóżn* D3; Intercessioni cedere, Przyczynę przijąć á nieprzećwyć się woley tych křorzi się przyczyniáý. *Mącz* 44c, 30d, 287d, 311a, 320b; *RejAp* 54, 72; tu ná řwiecie być może/ iż godnieřszy zá niegodnieřszymi przyczyniac się mogą *RejPos* 6v; A tu zá tą pogánką áć się przyczyniáli Apořtołowie/ przed się iey wiára á iey pokorna prošba waźnieřsza v Pána była *RejPos* 76, 40, 76 [4 r.], 109v, 122v, 139v (13); Pan tę łáfkę czynił: iż y dziś przed Máieřtatem Bogá Oycá przyczynia sye wedle człowieczeńřtwá zá námi *BiałKat* 161, 88v, 148v [2 r.], 275; *WujJud* 58; *BudNT Hebr* 7/13[25]; *CzechRozm* 95, 181v, 193v, 194; *SkarŻyw* 30, 226; *StryjKron* 180; *CzechEp* 329 [2 r.]; *NiemObr* 84; *ArtKanc* B12; *Paprup* C3v, G2v; Wymawiali [posłowie] tez Pany swe ze się za Arcyxiáżęty Rakuskiemi, na Electiey przyczyniali *ActReg* 168, 23, 24, 26, 126; *LatHar* 38, 657; *WujNT* 309, 550 marg, 551 [2 r.], 724, 810 (12); *SarnStat* 1266.

przyczyniac się do kogo (23): *LibLeg* 7/36; *SeklKat* O3v; Vkařz teřz iestze/ gdzieć rořkazał [Jezus]/ ábyř się ty zá Pánem Kryřthufem do Bogá przyřzyniał/ áby Bog nań vbłagána y wefoła twarzą weyřzał? *KrowObr* 184; powiedzemi/ kthorymi się wřdy flowy ři Swięci wářzy vmárli ludzie przyřzyniáią zá wami do Bogá? *KrowObr* 212; iż iáko się tu ná ziemi ludzie/ ieden zá drugie⁸⁰ zwykli modlić y przyřzyniac do Bogá/ tak się teřz tám wniebie řwieci przyřzyniáią. *KrowObr* 214v, 212v marg, 213, 213v, 214, 216, Ss2v; *BielKron* 62v; *BiałKat* 148v; Iużemci wyřłzey okazał/ że nie Bogá prořić o przyczynę przyřtoi (bo Bog nie ma ná się nikogo wyřłzego/ do kthoregoby się zá námi przyczyniac miał) ále więcej Swiętych iego *WujJud* 59v, 56v, 58; *CzechRozm* 182; *StryjKron* 161; prziciniali się do Krola zania [ludzie za królową]/ abi niewierzel ludziem *Paprup* C3v; *LatHar* 325, 411; *WujNT* 724, Aaaaa; [*HerbNauka* K3 (*Linde s.v. przyczynić*)].

przyczyniać się u kogo (2): Thesz was zato ządami abisczie sye swey stroni v pana swego otho przyczyniały abi to wyachanie spolne prozne niebilo *LibLeg* 11/24, 11/186v.

przyczyniać się komu za kogo (1): Nád tho iefli Chrístus Zbáwićiel náłz wedle fwego człowieczeńftwá przyczynia fie Bogu Oycu w niebie zá nas/ czymże łudzy iego máią być godnieyfzy: żeby fie takież modlić nie mieli. *WujJud* 183v.

przyczyniać się ku komu (1): Dziękowaliśmy też WM MP, żeście się raczyli WM przyczyniać ku KJM, aby to sejmu złożenie tu w Warszawie tak opatrzone RP było, jakoby się była pismem obwarowała ta przyczyna, prze którą ten tu sjem [...] złożon jest. *DiarDop* 115.

przyczyniać się o co [w tym też: de aliqua re (1)] (16): *LibLeg* 11/71; *RejPs* 163; *Diar* 113; *RejWiz* 187; A on [*Pan*] czo przeźrzał wżytki fercá ludzki/ iuż wie ocz fie Duch iego przyczynia zá nimi. *RejPos* 68v; *RejZwierc* 154v; *BudBibKaw* A2v; Przyszli Posłowie doKrola przycyniali się zaPanem Kanclerzem Hetmanem Koronnem, onagrodę za prace *ActReg* 6; Potym adhortował [*hetman*] Krola, aby [...] debonis iako obiecał przyczyniał się. *ActReg* 76. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

przyczyniać się za kogo (8): *KrowObr* 214v; ono to iest dzyecię zá ktores fie przyczyniał do Pána Bogá *BielKron* 62v; *BiałKat* 148v; On [*Mojżesz*] tylko do czáfu przyczyniał fie zá lud Izráelfki: á ten [*Jezus*] fie wftáwicznie okázuie przed oblicznością Bożą zá námi. *CzechRozm* 106v, 265v; *ArtKanc* G14; *ActReg* 128. Cf *przyczyniać się komu za kogo*.

przyczyniać się za co (2): yefli kto zgrzełzy/ mamy przyczynięcę prawdziwego/ do boga oicza/ Iefwá Chrístufa fprawiedliwego/ który fie przyczynia za grzechy náłze/ y wżyftkiego fwiata. *SekłWyzn* e4; *LatHar* 411.

przyczyniać się przed kim (1): Boć nas wżyftkich w Niebie oczekawa [*Jezus*]/ przed Oycem zá námi fie przyczynia *ArtKanc* G15v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: o to (7); aby, iżby] (10): thedi [*poseł*] fprawowacz tho bendzye czo bi bilo kv dobremv yey mczi [*Izabeli, królowej węgierskiej*] prziczinyayacz fzye otho. Abi bili rzeczi yey mczi w dobrej myerze pořthanowoyone. *LibLeg* 11/172v, 11/24, 133, 172v, 173, 186v, 187, 188; *DiarDop* 115; Lagis Lákońki krol/ gdy fie máthká iego przyczyniałá zá iednym poddánym/ áby mu wždy czo sfolgował ná fądzie/ powiedział: [...] *RejZwierc* 55v; *StryjKron* 161.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia dalszego w zdaniu nadrzędnym [aby] (6): *KrowObr* 184; przyczyniałá fie zá nim [*Balentem*] Krolowa [...] / áby był wolen *BielKron* 313v; *PapřUp* C3v; Przyczyniali się zaPanią Woiewodzynną Krakowską aby iey te szkody nagrodzone były *ActReg* 9, 25, 76.

W połączeniach szeregowych (4): A thák [*Chrystus*] ile człowiek Pořrzednik iest/ á ile Bog ieden z Oycem/ ile człowiek przyczynia fie/ ofiaruie/ modli fie/ ćierpi/ krew przelewa. *GrzegRóżn* L4; Intercedo, Przyczynam fie/ Yednam/ Zařtępuję kogo w czym. *Mącz* 44b, 73c; *BiałKat* 228v.

W charakterystycznych połączeniach: przyczyniać się łaskawie, pilnie, słowy (3), ustawicznie (3), ustnie, więcej, zawsze (a. zawsze) (3).

Wyrażenie: »modlitwą przyczyniać się« (1): gdy się wy też do tego modlitwą za nami przyczyniać będziecie [*adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis*]: aby za dar przez modlitwę wiele ołob nam dány/ dzięki też były od wielu za nas czynione. *WujNT 2.Cor 1/11.*

Szeregi: »modlić (się) i (a, albo) przyczyniać (się)« [*szyk 4:3*] (7): łpowiedacie się [...] wżyftkim łwiytym/ ktorzy tam prořicie/ aby się za wami przytżyniali/ y modlili. *KrowObr 159, 214v, 215, 216; BibRadz *7*; toć tedy y żywych wzywac y prořić nie mamy/ aby się za nami modlili/ á do Bogá przyczyniali? *WujJud 56v*; Bo y Moyzeř był takim pořrzednikiem/ y wżyřcy ktorzy się modlą y przyczyniaią do Bogá za nami/ łá pořrzednikami. *WujNT 724.* [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»przyczyniać się, (i, a) prořić« [*szyk 3:1*] (4): *BielKron 224v; Mącz 305d*; Iż się Duch S. przyczynia y proři za nami/ gdy się w nas przyczynia y proři/ y vczy nas prořić wzdychaniem niewymownym. *WujNT 551.* [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyniać się albo zastawować« (1): oto łlyřyzł/ iż zówżdy żywie [*Jezus*] ktemu aby się przytżyniał/ łlbo zółtówował za nami? *KrowObr 181v.*

b. Prořić o karę, oskarżać [do kogo przeciw komu] (1) : A za niewiećie o Heliařu co piłmo mowi? Iáko się przyczynia do Bogá przeciw Izraelowi mowiąc. [...] *BudNT Rom 11/2.*

3. Wpływać na coś, być przyczyną czegoś, powodować [do czego] (5) : Azař mni małř aby páni pychá do tego vkroczenia żywotá też się nie przyczyniałá? *RejZwierc 157v; SkarŻyw 309 marg; CiekPotr 9.*

przyczyniać się czym (1): á maiać [*Jakub*] iuř obietnicę Bożą/ ktorey vwierzył przez ono widzenie: przed się aby mu się ziaćilá/ dobre mi się vczynkami do te^{so} przyczyniać chcał. *SkarŻyw 347.*

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A przyczynia y też iáko práwy filar Polłki do tego/ aby tá łwiyta á łławna oyczynná nářzá [...] była ná lepřzey pieczy v tych Polłkich fynow łwoich. *RejZwierc 240.*

4. Przygotowywać się (3) : [In apparando confummunt diem. Przyczyniaiać się dzien im znidzie. *TerentMatKęł L8.*]

przyczyniać się na kogo, na co (3): Oracř ieden nie rad orał/ Ná żimę się nie przyczyniał *BierEz 13v, Mv*; okazał [*Pan*] nam drogę iáko kthemu przyřć/ y iáko się ná takie gořcie [*tj. Chrystusa do serca ludzkiego*] przyczyniać mamy *RejPos 143v.* Cf [*przyczyniać się na kogo czym*].

[*przyczyniać się na kogo czym*: Usłyszawszy Dysput to poselstwo, jał się na Krola przyczyniać [...] stany [*tj. namiotami*] czystemi a wybornemi *PamJancz 61.*]

5. Zabiegać, przykładać się do czegoś; starać się; navare, studere Mącz (10) : Navo, Pilnuję/ przikładam pilnořci/ przicziniam się. *Mącz 242d.*

przyczyniać się do czego (3): *NiemObr 136*; Prořcie rořtropnie y bócznie. Bo ten niebócznie y bez wřtydu proři/ ktorzy rzeczy przećiwnne łwey prořbie czyni/ á do tego się o co proři/ [...] nie przyczynia. *SkarKazSej 660b.* Cf *Zwrot.*

przyczyniać się o co (5): Student magis mellificiis quam foetibus apes, wiecey się przicziniają o miód niżli o plód/ łlbo wiecey pilnořci y prace podeymują. *Mącz 423c; RejPos 201v, 341v;* [*LorichKosz 36v (Linde s.v. przyczynić)*]. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym.*

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: o to (2); aby] (3): y owffemfie oto pilnie będę przyczyniał/ ábych miał łáfkáwe wzgládnienie twoie RejPs 39; Przyczyniay fie ábyś fie podobał káždemu RejWiz 43v; BielKron 210v.

Zwrot: »[do czego] staraniem się przyczyniać« (1): Do czego [nadziei, że Bóg dopomoże nam w utrzymaniu Korony i wiary] fie W.K.M. flufznie wfelákim ftáraniem małz przyczyniáć/ y pomagáć WujJud bv.

Szeregi: »przyczyniać się i pomagać« (1): WujJud bv cf Zwrot.

»starać się a przyczyniać« (2): Bo iefli to łobie vważyłz czo tho iefł być vfpráwiedliwionym v Pána fwego/ [...] flufzniebyś fie mógł rozmyflić z iákąbyś fie pilnością o tym ftáráć á o to przyczyniáć miał RejPos 201v, 341v.

6. [Prawdopodobnie: Atakować [do czego]: w obozie náłzym ięto dopiero ná Neryngę [= mierzeję] wypráwować/ dopiero do moftu ięli fie potężnie przyczyniáć BielKron 1597 751.]

Synonimy: 1. przybywać, przysadzać się; 2. orędować, prosić, zastawować się; 4. gotować się, gotować się, przygotowywać się, przygotowywać się, przyprawować się, sposobić się, sprawować się; 5. starać się.

Formacje współrdzenne cf CZYNIĆ.

Cf PRZYCZYNIAJĄCY SIĘ, PRZYCZYNIANIE, PRZYCZYNIANIE SIĘ

ALKa